

11

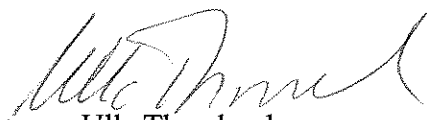
Till
Hässelby-Vällingby
stadsdelsnämnd
2016-05-18

Betänkandet Låt fler forma framtiden

Remiss från kommunstyrelsen, 110-499/2016

Förvaltningens förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsdelsnämnden förklarar ärendet omedelbart justerat.

Ulla Thorslund
stadsdelsdirektörMarie Janemar
avdelningschef

Sammanfattning

Regeringens betänkande Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5) har lämnats till stadsdelsnämnden på remiss från kommunstyrelsen.

I betänkandet beskrivs tillståndet i demokratin och förslag om hur demokratin kan förstärkas läggs fram. Många av förslagen handlar om hur individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över politiska beslut kan stärkas. Några av förslagen som läggs fram är införande av folkmotion till Riksdagen samt kommun- och landstingsfullmäktige, tydligare reglering av medborgardialog, samråd och andra former av medborgarinflytande, i synnerhet för unga, liksom försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år i kommunal- och landstingsvalen 2018 och 2022.

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till utredningens förslag, men har vissa synpunkter gällande de förslag som rör åldern för rösträtt och medborgarinflytande.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden lämnar detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Ärendets beredning

Tjänsteutlåtandet har utarbetats av staben för strategi och internservice i samverkan med direktörens stab och avdelningen för medborgarservice och fritid

Bakgrund

Kulturdepartementet har skickat betänkandet Låt fler forma framtiden (SOU 2016/5) på remiss. Stockholms stad är en av knappt 500 remissinstanser. Stockholms stads kommunstyrelse har i sin tur skickat betänkandet på remiss till stadsdelsnämnder, facknämnder samt vissa kommunala bolag och råd.

Ärendet

2014 års demokratiutrednings uppdrag har varit att utreda hur engagemanget inom den representativa demokratin kan öka och breddas och hur individens möjligheter till delaktighet mellan de allmänna valen kan stärkas. Utredningen finns tillgänglig på regeringens hemsida, klicka [här](#).

Utredningen fokuserar på två former av politisk påverkan: möjligheten att utöva inflytande som förtroendevald och möjligheterna att som enskild individ eller tillsammans med andra påverka politiska beslutsfattare. Utredningen behandlar även frågor om de förtroendevaldas representativitet utifrån kön, bakgrund, ålder och funktionsförmåga, liksom frågor om ungas politiska representation, delaktighet och inflytande.

Demokratin är stark, men den politiska ojämlikheten ökar

Utredningen konstaterar att demokratin i dag står stark. Valdeltagandet ökar, antalet partiaktiva sjunker inte längre och det medborgarligen engagemanget är fortsatt starkt, även om det tar sig nya uttryck genom nätverksbaserade och mer informellt organiserade rörelser.

Däremot är inte det politiska inflytandet jämnt fördelat och klyftan mellan de som deltar och inte deltar har vidgats. De som är aktivt engagerade i civilsamhällsorganisationer och politiska partier är i huvudsak välutbildade och socioekonomiskt resursstarka personer. De som inte deltar i demokratins processer har lägre utbildning, lägre inkomst och en betydligt svagare förankring på arbetsmarknaden. De har också ett lägre förtroende för demokratins institutioner och processer. Den ökade ojämlikheten och segregationen i samhället gör att dessa grupper allt mer sällan möts.

I utredningen framhålls att även globalisering, digitalisering och klimathotet innebär stora utmaningar för demokratin och samhället i sin helhet.

Utredningen beskriver att andelen personer som undviker nyheter har ökat under senare år. Denna grupp består i stor utsträckning av personer med svaga socioekonomiska resurser. Den demokratiska arenan, det vill säga de platser där tankar, åsikter och intressen utbyts, blir således allt mer segregerad. Globaliseringen, digitaliseringen och klimathotet ställer demokratin och samhället inför nya utmaningar. Dessa utmaningar kan under de närmaste åren komma att förändra förutsättningarna för demokratin. Utredarna menar att det på grund av detta kommer behövas fattas svåra beslut rörande fördelningen av resurser.

För att motverka skillnaderna föreslås att en ny målsättning för demokratipolitiken ska vara *"en hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande"*. Kommuner, landsting och regering har ett särskilt ansvar att ge medborgarna goda förutsättningar att delta och framföra synpunkter i politiska beslutsprocesser.

De politiska partierna är inte i kris men behöver utvecklas

Utredningen konstaterar att partiernas medlemsras har upphört. Personer som är lågutbildade, har arbetarklassbakgrund, är födda utanför Sverige, unga och kvinnor är dock underrepresenterade bland partimedlemmarna. Dessutom professionaliseras partierna alltmer och medlemmarnas inflytande i idéutvecklingen minskar. Partierna är också mer fokuserade på opinioner i media än på kommunikationen med enskilda väljare. Utredningen, ser en risk att partierna påverkas mer av intresseorganisationer och PR-byråer.

Enligt utredningen är människor i dag mer benägna att engagera sig i sakpolitiska frågor än långsiktigt i ett politiskt parti. Förtroendet för partierna är lågt och många tror inte att det är möjligt att påverka genom ett parti. Många av utredningens förslag handlar därför om andra former av medborgarinflytande än genom partier.

De förtroendevalda, den sociala representativiteten och de förtroendevaldas villkor

Utredningen har analyserat de förtroendevaldas representativitet utifrån kön, bakgrund (födelseland) och ålder. Analysen visar att andelen kvinnor i riksdagen har minskat de två senaste mandatperioderna. Samtidigt har jämställdheten i kommun- och landstingsfullmäktige ökat, likaså har antalet kvinnliga ordförande i kommun- och landstingsstyrelser ökat. Totalt sett är dock kvinnor fortfarande un-

derrepresenterade på inflytelserika positioner, i synnerhet i kommunala bolagsstyrelser.

Utrikes födda är underrepresenterade på alla nivåer i politiken. Personer under 29 år är den grupp som är mest underrepresenterad i kommun- och landstingfullmäktige, i relation till andelen i denna ålder bland de röstberättigade medan äldre är kraftigt underrepresenterade i riksdagen.

Kvinnor, utrikesfödda och unga är således underrepresenterade vilket gör att de politiska församlingarna inte speglar det svenska samhället idag. Dessutom utsätts en av fem förtroendevalda och varannan heltidspolitiker för hot, våld eller trakasserier. Kvinnliga politiker är mer utsatta och lämnar sina uppdrag i förtid i högre utsträckning än män. Detta påverkar demokratin då en av fyra uppger att de censurerat sig själva på grund av rädsla. Utredningen konstaterar att politiken idag varken är jämställd eller jämlik. Utredningen menar att förutsättningarna för ett jämlikt politiskt inflytande blir bättre när alla delar av befolkningen är representerade i de beslutsfattande församlingarna.

För att förbättra förutsättningarna för de underrepresenterade grupperna att ha politiska uppdrag lämnar utredningen ett antal rekommendationer som gör det enklare att förena förtroendeuppdrag med arbets- och familjeliv. Det behövs en ny möteskultur, kortare sammanträden och mer användande av deltagande på distans. I utredningen föreslås också att förtroendevalda ska kunna vara föräldraledda, att kommunfullmäktigeledamöter ska kunna sitta kvar mandatperioden ut trots att de flyttat till en annan kommun. Utredningen föreslår en ny bestämmelse i kommunallagen som innebär att kommuner och landsting ska verka för att de förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former.

Den lokala politikens organisering

Enligt utredningen har en maktförskjutning skett från fullmäktige till kommun- och landstingsstyrelsen och beredningen av beslut sker allt oftare utanför de formella institutionerna. Därmed minskar fullmäktiges och väljarnas möjligheter till insyn och ansvarsutkrävande.

För att öka partiernas synlighet i den lokala demokratin och ge väljarna mer insyn i den lokala politiken, föreslår utredningen att fullmäktigepresidiet ska kunna fatta beslut om att en allmänpolitisk debatt, eller en debatt om dagsaktuella frågor i kommunen, ska hållas utan samband med ordinarie ärendehantering.

Medborgarinflytande och delaktighet

Medborgardialoger och samråd har enligt utredningen blivit vanligt förekommande i kommuner och landsting. Dialoger kan bidra till att beslut får en djupare förankring och att intressekonflikter undviks vid genomförandet av politiska beslut. Dialoger som inger förhoppningar men som inte kan uppfyllas kan däremot leda till att förtroendet för demokratin undermineras. Utredningen rekommenderar därför att användandet av medborgardialoger och andra samrådsprocesser ska formaliseras. Utredningen föreslår att kommunfullmäktige ska anta riktlinjer eller principer om när och inför vilka beslut som medborgarna ska ges tillfälle att framföra synpunkter. Utredningen lyfter fram digitala verktyg som ett speciellt betydelsefullt sätt att föra samråd.

I utredningen föreslås att kommunerna bör ha en plats på sin webbsida där all information som är relevant för medborgarnas demokratiska delaktighet finns samlad. Utredningen föreslår att en ny målsättningsparagraf ska införas i kommunallagen som innebär att fullmäktige ska *”verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut”*. Fullmäktige ska besluta om vilka beslut som ska beredas med medborgerligt deltagande och hur det ska ske. Utredningen betonar att medborgarna bör ges möjlighet att påverka i ett tidigt skede av beslutsprocessen. Alla kan få möjlighet att delta – även unga, utländska medborgare som är folkbokförda men inte har rösträtt, fastighetsägare, ideella organisationer, företag med flera.

Utredningens översyn av medborgarförslag visar att denna form av inflytande gett begränsade demokratieffekter. Medborgarförslag har främst använts som en förslagslåda eller en synpunktshantering för vardagsnära frågor och de fåtal personer som lämnar förslag är inte representativa för befolkningssammansättningen i dess helhet. Behandlingen av medborgarförslagen tar också mycket tid och resurser i anspråk. Därutöver skapar medborgarförslag en relation mellan enskilda medborgare och förtroendevalda, men inte mellan de förtroendevalda och sammanslutningar av medborgare. Enskilda förslag stimulerar därmed inte till en vidare dialog och ger heller ingen antydning om det finns en stark opinion i den fråga som väcks.

I syfte att stärka dialogen mellan väljare och förtroendevalda och förenkla den administrativa hanteringen för kommuner och landsting, föreslås att möjligheten att lämna medborgarförslag ersätts av möjligheten att väcka en folkmotion.

En folkmotion innebär att en enskild individ som är folkbokförd i kommunen, oavsett om man har rösträtt i kommunvalet eller inte, får möjlighet att väcka ett förslag till kommunfullmäktige. Om förslaget får stöd av en procent av de folkbokförda i kommunen ska det behandlas i kommunfullmäktige på samma sätt som motioner från kommunfullmäktigeledamöter. Fullmäktige ska kunna fatta beslut inom ett år från det att motionen har väckts och kan överlåta till styrelse eller annan nämnd att besluta i ärendet. Insamlingen av namn ska kunna ske över internet. Syftet är att stärka dialogen mellan väljare och förtroendevalda och förenkla den administrativa hanteringen av förslag. Folkmotionen skulle ersätta medborgarförslaget i kommunallagen och vara tvingande för kommuner och landsting.

Utredarna menar att medborgares förstärkta möjligheter att påkalla folkomröstningar i kommuner och landsting har lett till att antalet folkiniciativ och lokala folkomröstningar har ökat. För att förenkla processen kring folkiniciativ föreslår utredningen att det ska bli möjligt att samla in underskrifter med e-legitimation, via en nationell webbplats, istället för att manuellt samla in underskrifter. För att undvika missnöje föreslås att de lokala politiska partierna inför en lokal folkomröstning klargör under vilka förutsättningar de kommer att följa resultatet. Ett valdeltagande på över 50 procent föreslås som riktmärke för att en folkomröstnings resultat ska få avgörande betydelse.

Ungas delaktighet och inflytande

Utredningen visar att de flesta unga upplever att de saknar inflytande över det politiska beslutsfattandet och känner sig mindre delaktiga i samhället än äldre gör. Samtidigt är ungas politiska intresse starkt, de allra flesta stödjer grundläggande demokratiska värderingar, har tilltro till demokratin och vill påverka politiken.

För att stärka ungas inflytande och delaktighet föreslår utredningen att kommuner ska kunna genomföra en försöksverksamhet med en rösträtt från 16 år i kommunalvalen 2018 och 2022. En sänkt ålder kan öka incitament för unga att intressera sig för den lokala politiken och därmed motivera fler att vilja ta ett förtroendeuppdrag. Genom att rösträttsåldern infaller då en person fortfarande går i skolan ökar också samhällets möjligheter att påverka röstningsbeteendet på längre sikt. Försöket ska enbart gälla kommunala val och folkomröstningar. Utredningen rekommenderar också att kunskap om den lokala demokratin funktionssätt och kunskap om kritisk granskning och källkritik ska ingå skolans undervisning.

Utredningen betonar vikten av att kommuner och landsting ser till ungas perspektiv i beslutsprocesserna och föreslår att ungdomsråd eller motsvarande inflytandeforum bör vara en formell del i beredningen. Man framhåller vikten av att dessa forum är representativa för gruppen unga och att formerna anpassas efter ungas förutsättningar.

Delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning

I utredningen konstateras att personer med funktionsnedsättningar är något mindre delaktiga i demokratin än den övriga befolkningen. Det avspeglar sig i ett lägre valdeltagande och underrepresentation i de politiska församlingarna.

Bristande tillgänglighet av olika slag utgör ett hinder för att fullt ut delta. Kommuner och landsting behöver därför säkerställa tillgängliga möteslokaler samt i större utsträckning möjliggöra beslutsfattande på distans i fullmäktige och nämnder. Förtroendevalda som har personlig assistans ska få assistans för att kunna fullgöra sina förtroendeuppdrag. Utredarna föreslår även att kommuner och landsting bör inrätta funktionshindersråd som ges reella möjligheter till inflytande. Slutligen föreslås att demokratisk delaktighet och inflytande ska bli ett av målen i den kommande nationella funktionshindersstrategin.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen har valt att inte lämna några synpunkter på utredningens förslag gällande nationell politik liksom frågor som gäller de politiska partierna.

Utredningens slutsatser om växande klyftor gällande inflytande och makt mellan olika socioekonomiska grupper uppmärksammas också i rapporten Skillnadernas Stockholm som Stockholms sociala hållbarhetskommision har tagit fram. Demokratiutredningens förslag på åtgärder för ett ökat och mer jämlikt medborgarinflytande och delaktighet stämmer väl överens med de målsättningar som satts upp inom ramen för stadens vision 2040, Ett Stockholm för alla.

Åtgärder för att förbättra villkoren för de förtroendevalda

Förvaltningen ställer sig positiv till förslagen, det är av stor vikt att villkoren är sådana att alla grupper i samhället har möjlighet att vara förtroendevalda och fullfölja sitt uppdrag.

Ungas delaktighet och inflytande

Förvaltningen delar utredningens ståndpunkt att ungas engagemang och intresse är en tillgång för demokratin och behöver tas tillvara. Förvaltningen är dock tveksam till rösträtt från 16 år i kommunala val. Rösträtten bör avspeglas i individens skyldigheter och möjligheter att delta och ta ansvar fullt ut i den demokratiska processen. Förvaltningen stödjer ändå utredningens förslag om en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid kommunala val där kommuner kan välja själva om de vill delta. En utvärdering av försöksverksamheten ger vägledning för kommande beslut om rösträttsålder.

Förvaltningen ser att det finns andra sätt att främja ungdomars delaktighet och inflytande i den demokratiska processen än att sänka åldern för rösträtt. Inrättande av traditionella ungdomsråd är ett alternativ. I traditionella ungdomsråd finns dock en risk för att det främst är de resursstarka och redan politiskt engagerade ungdomarna som deltar. Förvaltningen vill därför lyfta fram vikten av att anpassa formerna för ungdomsråd utifrån de ungas intresse och förutsättningar. Ett sätt att anpassa formen för dialog med ungdomar är att utveckla användandet av digitala verktyg. I likhet med utredningen anser förvaltningen att formerna för de traditionella ungdomsråden bör regleras för en ökad effektivitet och representativitet. Förvaltningen ser gärna att kommunfullmäktige beslutar om instruktioner för ungdomsråd på liknande sätt som för övriga nämndanknutna råd.

Andra inflytandeforum än traditionella ungdomsråd är viktiga komplement för att öka ungdomars delaktighet i den demokratiska processen. Ett sätt att nå ungdomar kan vara att skapa möjlighet för ungdomar att i en särskild fråga lämna sina synpunkter via sms eller webb.

Valdeltagande och kunskap om demokrati

Det råder stora skillnader i valdeltagande mellan stadens olika områden vilket beskrivs i Skillnadernas Stockholm. Ett skäl till skillnader i valdeltagande som anges i utredningen är bristande kunskap om demokratins processer och lågt förtroende för demokratins institutioner.

En folkbildande insats om demokratins processer, mellan och under valen, kan vara ett sätt att bidra till ökad delaktighet i och förtroende för den demokratiska processen. Förvaltningen är positiv till att utredningen lyfter fram digitala verktyg som ett sätt att hålla samråd. Förvaltningen är även positiv till att kommunerna bör tillgängliggöra relevant information om demokratisk delaktighet på webben för invånarna.

Medborgarförslag och folkmotion

Förvaltningen ser samma risker som utredningen för begränsade demokratieffekter av medborgarförslag, till exempel att förslagen inte är representativa för medborgarna. Förvaltningen anser dock att medborgarförslag främjar dialogen mellan förtroendevalda och medborgare. Förvaltningen delar bedömningen att det oftast är vardagsnära frågor som hanteras inom ramen för medborgarförslagen. Förvaltningen ser det som en logisk följd av att stadsdelsnämnderna ska hantera lokala frågor som en del i ett decentraliserat beslutsfattande.

Förvaltningen anser att folkmotion är ett bra komplement till medborgarförslag. En fördel med folkmotion är att det krävs att ett större antal personer stödjer ett förslag för att det ska tas upp till beredning och beslut, vilket bör leda till att förslagen är mer representativa. Förvaltningen menar dock att förslaget om att införa en folkmotion måste modifieras. Då kommunerna är skyldiga att ha en budget i balans kan det bli svårt att under budgetåret bifalla motioner som medför kostnadsökningar. Av det skälet vore det bättre att folkmotioner lämnas till kommunfullmäktige inför budgetarbetet så att ta de kan tas med redan i budgetprocessen.

Delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning

Förvaltningen delar utredningens uppfattning att det är viktigt att personer med funktionsnedsättning är med och formar den demokratiska arenan. Ett sätt att öka tillgängligheten kan vara att underlätta för beslutsfattande på distans. Förvaltningen ställer sig bakom att en förtroendevald inte ska hindras att fullgöra sitt uppdrag på grund av att den tid som beviljats för assistans inte är tillräcklig.

Förvaltningen är positiv till förslaget att demokratisk delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning ska utgöra ett eget mål i regeringens kommande funktionshindersstrategi.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till utredningens förslag, men har vissa synpunkter gällande de förslag som rör åldern för rösträtt och medborgarinflytande.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden lämnar detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.